

1. Староста В.І., Кухта М.І., Маляр Л.В. Самостійна робота студентів у процесі вивчення курсу «Педагогіка» в умовах класичного університету. // Педагогічні інновації у фаховій освіті: збірник наукових праць / Ред.кол.: М.І.Кляп, С.Г. Борзенько, Є.А.Іванченко та ін. – Вип.2. – Ужгород: ЗакДУ, 2011.- С.14-20. ISBN 978-966-2075-21-2

УДК 37. 026

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ПЕДАГОГІКА» В УМОВАХ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Староста Володимир Іванович,

Кухта Марія Іванівна,

Маляр Любов Василівна

м. Ужгород

Постановка проблеми. Самостійна робота студентів (СРС) вищих закладів освіти вважається основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять [5]. Отож важливість зазначеного виду діяльності студентської молоді не викликає сумнівів і, відповідно, зумовлює актуальність її дослідження. Питання виникають стосовно специфіки СРС, що, як правило, визначається напрямом професійної підготовки та змістом навчальної дисципліни.

Підготовка майбутнього вчителя до професійної діяльності в умовах класичного університету включає цілий спектр дисциплін, з-поміж яких однією з визначальних є «Педагогіка», оскільки мета її вивчення – це насамперед усвідомлення студентами реального стану і перспектив розвитку освіти в суспільному вимірі, а також закономірностей педагогічного процесу сучасної школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми показує, що значний вплив на розвиток методологічних засад організації самостійної роботи студентів (СРС) та учнівської молоді, діагностики навчальних досягнень у процесі СРС тощо мали дослідження в психологічних та педагогічних науках завдяки таким вітчизняним і зарубіжним ученим, як С. Архангельський, Ю. Бабанський, І. Бех, В.Буряк, В. Давидов, Б.Єсипов, О. Киричук, І. Костенко, О. Леонт'єв, І. Лернер, О. Пехота, П. Підкасистий та ін.

В.Буряк вирізняє чотири рівні самостійності [1 с.12]: репродуктивний, частково-пошуковий, пошуковий та творчий. Говорячи про формування у студентів самостійності, дослідник вказує, що необхідно мати на увазі два тісно пов'язаних між собою завдання. Перше полягає в тому, щоб розвинути в студентів самостійність під час навчально-пізнавальної діяльності, навчити їх самостійно оволодівати знаннями, формувати свій світогляд; друге – у тому, щоб навчити їх самостійно застосовувати наявні знання в навчанні та практичній діяльності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. На сьогодні продовжується пошук можливих підходів до організації СРС з урахуванням специфіки професійної підготовки та навчальної дисципліни.

Метою статті є висвітлення розроблених авторами деяких методичних підходів до організації СРС у процесі вивчення курсу «Педагогіка» в умовах класичного університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. В результаті пошукової діяльності, аналізу та апробації різноманітних підходів, у процесі викладання курсу «Педагогіка» нами були визначені такі основні завдання:

- розкрити основні теоретичні засади педагогіки, дидактики та теорії виховання;
- дати загальну характеристику сучасного освітнього простору, залучити студентів до аналізу його проблем та прогнозування перспектив розвитку;
- сформувати в студентів уміння розв'язувати практичні завдання в контексті педагогічного процесу загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ);
- удосконалити навички самостійної навчальної роботи і пошуку інформації, в тому числі уміння опрацьовувати різноманітні науково-педагогічні джерела;

- сприяти опануванню майбутніми фахівцями методикою підготовки та проведення різних форм організації занять у ЗНЗ, методик вивчення особистості учня і класного колективу, що необхідно для розробки і застосування сучасних освітніх технологій, вибору оптимальної стратегії навчання і виховання; виховання та самовиховання професійно-педагогічного інтересу.

З метою вирішення цих завдань у контексті СРС нами було розроблено навчальну програму курсу «Педагогіка» (36 год. – лекції, 14 год. – практично-семінарські заняття) для студентів УжНУ – майбутніх учителів), оскільки на сьогодні відсутні типові навчальні програми з даного курсу для класичних університетів, а також навчально-методичний посібник [7]. Дана програма містить 18 тем, зокрема: педагогіка: становлення, сучасний стан; виникнення та розвиток педагогіки; методологія та методи педагогічних досліджень; розвиток, соціалізація і виховання особистості; дидактика: історія розвитку та сучасні проблеми; зміст освіти в сучасній школі; процес навчання; методи навчання; форми організації навчання; контроль навчально-пізнавальної діяльності; мета і зміст виховання; процес виховання; методи виховання; форми організації виховання; технологія виховання, діагностика вихованості; спільна робота школи та сім'ї; система управління сучасною школою; педагог: професійна діяльність і особистість.

Розглянемо детально структуру посібника з певними поясненнями на прикладі вивчення теми «Контроль навчально-пізнавальної діяльності». Кожна тема містить певні компоненти, які нижче виділені жирним шрифтом.

Тема 10. Контроль навчально-пізнавальної діяльності

Лекційні питання :

- 10.1. Суть контролю та діагностики результатів навчання.
- 10.2. Основні функції та види контролю.
- 10.3. Вимоги до контролю навчальних досягнень.
- 10.4. Оцінка навчальних досягнень учнів за сучасною дванадцятибальною шкалою.

Основні поняття теми: діагностика, контроль, перевірка, оцінювання, облік, оцінка, тестування, компетенції, компетентність.

Вимоги програми.

Суть контролю та діагностики результатів навчання. Контроль як перевірка, оцінювання і облік успішності учнів. Діагностика як вивчення, аналіз усіх умов здійснення дидактичного процесу. Компоненти контролю як системи: система принципів вимог і правил; види контролю; зміст контролю за різними видами навчальної діяльності; нормативи чотирибальної та дванадцятибальної системи оцінювання. Основні методи контролю: щоденне спостереження за навчальною діяльністю учнів; усна, письмова, графічна, практична перевірка; тести успішності. Основні форми організації контролю: самоконтроль; індивідуальна перевірка фронтальна перевірка, ущільнена перевірка, заліки, перевідні та випускні экзамени.

Основні функції та види контролю. Основні функції (навчальна/освітня, діагностична, виховна, розвивальна, стимулювальна, управлінська). Види контролю (попередній, поточний, періодичний/тематичний, підсумковий/заключний).

Вимоги до контролю навчальних досягнень (індивідуальність, систематичність урізноманітнення; всеосяжність, об'єктивність, диференційованість контролю та оцінювання; єдність вимог до контролю, оптимальність, гуманність, наочність чи гласність).

Оцінка навчальних досягнень учнів за сучасною дванадцятибальною шкалою. Знання, уміння та навички, досвід творчої діяльності, емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності як об'єкт оцінювання навчальних досягнень учнів. Формування комплексу компетенцій як результат навчальної діяльності. 12-бальна шкала оцінювання (I рівень – початковий, II рівень – середній, III рівень – достатній, IV рівень – високий).

Програму розроблено з урахуванням змісту сучасних підручників та посібників з педагогіки вітчизняних та зарубіжних авторів [2-4, 6, 8-10 та ін].

Наступна частина (тематична інформація) спрямована на актуалізацію необхідних для розуміння теми основних наукових понять і термінів, ознайомлення з ідеями, концепціями, поглядами, викладеними в навчальній літературі та наукових джерелах тощо.

Тематична інформація (представлено частково)

Суть контролю у навчальному процесі

Параметр	Зміст параметру
Завдання	<ul style="list-style-type: none"> • виявлення обсягу і глибини знань; • виявлення труднощів і помилок; • отримання інформації про самостійну роботу учнів; • виявлення готовності учнів до сприйняття нового матеріалу; • перевірка ефективності методів і форм навчання.
Види	попередній, поточний, тематичний, періодичний, підсумковий
Функції	освітня, діагностична, виховна, розвивальна, стимулювальна, управлінська
Педагогічні вимоги (принципи)	індивідуальний характер, систематичність контролю, різноманітність форм, всебічність, об'єктивність, диференційований підхід, гласність, єдність вимог, доброзичливість
Методи	спостереження, усні, письмові, графічні, практичні, програмовані
Форми	індивідуальна, фронтальна, групова, залік, іспит

Завдання для самостійної роботи

У процесі розробки завдань враховували необхідність їх диференціації за формами, видами та рівнями самостійної роботи, тому рівень їх складності зростає у напрямку:

I (завдання для самоконтролю основних теоретичних положень та подальшого опрацювання теми) → II (завдання для роздумів) → III (методичне завдання) → IV (дослідницьке завдання).

Наводимо приклади таких завдань.

I. Завдання для самоконтролю основних теоретичних положень та подальшого опрацювання теми.

1. Проаналізуйте взаємозв'язок між такими поняттями даної теми, як «діагностика», «контроль», «перевірка», «оцінювання», «оцінка», «облік».
2. Визначте компоненти контролю як процесу.
3. Проаналізуйте основні функції контролю (освітня, діагностична, виховна, розвивальна, стимулювальна, управлінська).
4. Визначте призначення у процесі навчання основних видів контролю навчальних досягнень (попереднього, поточного, періодичного, підсумкового, завершального).
5. Охарактеризуйте основні вимоги до перевірки й оцінки успішності.
6. Сформулюйте основні компетенції, яких потребує сучасне життя.
7. Визначте і порівняйте характеристики у загальнодидактичному плані чотирьох рівнів навчальних досягнень учнів і доповніть таблицю.

I рівень – початковий	
II рівень – середній	
III рівень – достатній	
IV рівень – високий	

8. Що означає репродуктивний та реконструктивний рівні знань та умінь?
9. За яких умов оцінка стає ефективним засобом підвищення успішності?
10. Розкрийте суть основних понять даної теми (зазначені вище).
11. Законспекуйте та проаналізуйте:
 - Закон України «Про загальну середню освіту». Ст. 34. Атестація та оцінювання знань учнів (вихованців);
 - з праці В.Сухомлинського «Сто порад учителям» поради: «Як перевірку виконання домашніх завдань зробити ефективною розумовою працею», «Оцінки мають бути вагомими».

II. Завдання для роздумів.

1. У перших документах про принципи діяльності радянської школи були положення про відміну домашніх завдань, оцінки знань та екзаменів. Ваше ставлення до такого рішення (наведіть аргументи за і проти).

2. Які причини, на Вашу думку, формалізму в оцінці навчальних досягнень учнів? Як можна цього уникнути?

3. Які причини, на Вашу думку, суб'єктивного оцінювання педагогами навчальних досягнень учнів? Як можна цього уникнути?

3. На основі власних спостережень висловіть свою думку щодо ставлення учнів з різним рівнем навчальних досягнень до шкільних оцінок.

5. Чи може оцінка впливати на розвиток особистості учня (сприяти чи гальмувати)? Обґрунтуйте свою відповідь.

6. Чи сприяє кредитно-модульна система навчання у ВНЗ об'єктивному оцінюванню навчальних досягнень студентів?

7. Чи погоджуєтесь Ви з думкою А.Дістервега про те, що вчитель лише до тих пір здатний виховувати і навчати, поки сам працює над своїм вихованням і навчанням? Обґрунтуйте свої міркування.

III. Методичне завдання.

1. Складіть три тестових завдання з теми. Перевірте їх ефективність на прикладі своїх колег.

2. МікрОВикладання. Ситуація – заняття з педагогіки щодо діагностики навчання. На основі аналізу результатів педагогічної діяльності вчителів Вашої школи сформулюйте їх методичні підходи у процесі контролю навчальних досягнень (виступ на 1-2 хв.).

3. МікрОВикладання. Ситуація – педрада школи про стан успішності з предмета Вашого фаху. На основі аналізу результатів навчальних досягнень одного з класів сформулюйте типові проблеми та шляхи їх вирішення (виступ на 1-2 хв.).

IV. Дослідницьке завдання.

1. Проведіть пошук, запишіть у робочий зошит (згідно з правилами цитування) та проаналізуйте висловлювання з джерел народної педагогіки,

праць класиків зарубіжної та української педагогіки, які висвітлюють зміст питань даної теми.

2. Запишіть визначення та проаналізуйте у різних джерелах тлумачення основних понять теми, а саме: «діагностика», «контроль», «компетенції», «компетентність», «навчальні досягнення». Виокреміть їх суттєві ознаки в різних авторів та запишіть у таблицю. Сформулюйте власний варіант з використанням виокремлених ознак.

Суттєва ознака поняття	Кількість авторів, які визначають дану ознаку
------------------------	---

3. Проаналізуйте різні джерела і підготуйте реферат з теми «Контроль як засіб управління навчально-виховним процесом».

Рекомендована література до теми, а також перелік літератури до всього посібника вміщують такі позиції:

- основна навчальна література;
- основна джерельна література;
- додаткова література;
- деякі електронні адреси для пошуку інформації.

У додатках посібника представлені рекомендації щодо вивчення особистості учня, студента, класного колективу, а також колективу студентської групи; різноманітні діагностики, які мають допомогти у виконанні поставлених завдань.

Авторами використано комплексний підхід до організації СРС, що дає можливість студенту у процесі підготовки до занять різносторонньо аналізувати кожен тему через опрацювання відповідних завдань і автоматично обирати для себе прийнятний рівень їх складності.

Висновок. Таким чином, зазначена структура посібника дає змогу викладачу у роботі зі студентами актуалізувати необхідні для розуміння теми наукові поняття і терміни, ознайомити з ідеями, концепціями, поглядами, викладеними в навчальній літературі та наукових джерелах, а також формувати практичні уміння і навички, що в кінцевому результаті забезпечує розвиток

педагогічного мислення студентів – майбутніх учителів – і готовність до професійної діяльності.

Подальші розвідки, з нашого погляду, доцільно спрямувати на подальшу деталізацію можливих завдань для СРС, а також виявлення взаємозв'язку між результатами їх виконання та іншими компонентами процесу навчання.

Література

1. Буряк В. Самостійна робота як системоутворюючий елемент навчальної діяльності студентів / Володимир Буряк // Вища школа. – 2008. – № 5. – С. 10-23.

2. Волкова Н.П. Педагогіка: Навч. посібник. 3-тє вид., стер. / Наталія Павлівна Волкова. – К.: Академвидав, 2009. – 616 с.

3. Кузьмінський А.І., Педагогіка: Підручник / А.І.Кузьмінський, В.Л.Омельяненко. – К.: Знання, 2007. – 447 с.

4. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навч. посібник. 5-е вид, доп. і переробл. / Неля Євтихіївна Мойсеюк. – К., 2009. – 656 с.

5. Наказ Міністра освіти і науки України від 02.06.1993 р. № 161 «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» // Вища освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання / За заг. ред. А.П.Зайця, В.С.Журавського. – К.: Форум, 2002. – С. 413-432. [Ел. ресурс] www.rada.gov.ua

6. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс: Учебник: В 2-х кн. / Иван Павлович Подласый. – М.: ВЛАДОС, 1999. – Кн.1. – 576 с.; Кн. 2. – 256 с.

7. Самостійна робота студентів з курсу «Педагогіка»: навч.-метод. посібник / Автори-упорядники М.І. Кухта, Л.В. Маляр, В.І. Староста; за ред. В.І. Старости. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2012. – 132 с

8. Фіцула М.М. Педагогіка: Навч. посібник / Михайло Миколайович Фіцула. – К.: Академвидав, 2005. – 560 с.

9. Харламов И.Ф. Педагогика / Иван Федорович Харламов. – М.: Гардарики.– 1999. – 520 с.

10. Ягупов В.В. Педагогіка: Навч. Посібник / Василь Васильович Ягупов.
– К.: Либідь, 2003. – 560 с.